

MONEDE DE AUR OTOMANE DIN COLECȚIA MUZEULUI JUDEȚEAN BUZĂU

AUREL VÎLCU
și ANA DICU

Muzeul Județean Buzău deține în colecțiile sale un număr important de monede otomane din aur și argint. Dintre acestea, ne-au atras atenția 11 piese din aur emise la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. În ordine cronologică, primele nouă monede au fost bătute în numele sultanului Selim al III-lea (1789–1807), în timp ce următoarele aparțin sultanului Mustafa al IV-lea (1807–1808). Starea de conservare este relativ bună, cu excepția pieselor nr. 8 și 9, al căror avers este mai uzat. Remarcăm faptul că toate monedele din acest lot sunt perforate. Nu cunoaștem locul lor de descoperire, dar presupunem că unele au făcut parte dintr-un tezaur găsit în Muntenia. Piesele de la Selim al III-lea au fost emise la Islâmbol (8) și Mısır (1). Repartiția pe nominaluri este următoarea: çeyrek findık (3), çeyrek zer-i mahbub (5) și zer-i mahbub (1). Toate piesele au pe avers tuğraua de tip II¹. Cea mai veche monedă de la Selim al III-lea este din anul 1 de domnie (7 IV 1789–20 IX 1789), iar cea mai recentă din anul 18 (1 IV 1805–20 III 1806). O piesă mai rar întâlnită este un zer-i mahbub emis la Cairo ce are doar anul de urcare pe tron, în locul anului de batere fiind sigla اس².

Remarcăm monedele nr. 10 și 11, emise de Mustafa al IV-lea la Kostantiniye (Constantinopol), în anul 1 (29 V 1807–27 II 1808). Prima dintre ele are pe avers tuğraua de tip I, iar a doua tuğraua de tip II³. Nominalurile de la Mustafa al IV-lea se găsesc în număr mic în colecții datorită producției monetare scăzute înregistrată într-un an și două luni, cât a durat domnia acestui sultan. În România sunt publicate până în prezent doar două tezaure monetare care conțin piese din aur emise de Selim al III-lea (findık, 1/4 findık, zer-i mahbub, 1/2 zer-i mahbub și 1/4 zer-i mahbub) și Mustafa al IV-lea (findık, 1/4 findık, zer-i mahbub și 1/2 zer-i mahbub). Ambele au fost găsite în Moldova, la Ștefănești, jud. Botoșani⁴ și la Galați (str. Republicii)⁵. La acestea se adaugă un mare tezaur (613 monede de argint și 15 monede de aur europene și otomane) descoperit la Mitoc, jud. Orhei, Rep. Moldova⁶. Dintre monedele de aur otomane din acest depozit face parte și un çeyrek findık emis la Islâmbol (Constantinopol) în numele sultanului Selim al III-lea. În tezaurul de la Galați semnalăm existența unor piese de aur din anul 2 al domniei sultanului Mustafa al IV-lea, considerate a fi rarități⁷. Probabil că, pe măsura cercetării și publicării unor colecții muzeale, emisiunile acestuia vor fi mai bine cunoscute.

Pl. I. Monede otomane de aur din colecția Muzeului Județean Buzău.

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, devalorizările din sistemul monetar otoman au atins atât nominalurile din argint, cât și pe cele din aur. Principala monedă de aur, findik-ul, a suferit scăderi importante ale titlului, de la 970‰ în 1757 la 800‰ în 1789⁸. O curbă descendentă se constată și în cazul zer-i mahbub-ului, al cărui titlu se modifică de la 906,5‰ în 1774 la 748‰ în 1789⁹. Totuși, nominalurile din aur continuă să fie apreciate pe piața monetară, datorită devalorizării accentuate a kuruşului. În consecință, cursul de schimb al findik-ului crește de la patru kuruşi, în 1768, la cinci kuruşi, în 1788, și șapte kuruşi, în 1798. Începutul veacului al XIX-lea marchează dezagregarea sistemului monetar otoman, concretizată prin continua depreciere a nominalurilor de argint. În aceste condiții, un findik ajunge la valoarea de opt kuruşi, în 1805, nouă kuruşi, în 1810, și 11 kuruşi, în 1820¹⁰. Cursul de schimb al unui zer-i mahbub crește de la trei kuruşi, în 1768, la trei kuruşi și 60 de akçe, în 1788, și la cinci kuruşi, în 1798.

În primele două decenii ale veacului al XIX-lea zer-i mahbub-ul va cunoaște noi aprecieri: cinci kuruşi și 60 akçe, în 1805, șase kuruşi și 60 akçe, în 1810, și opt kuruşi, în 1820¹¹. Conform unei adevărate tradiții încetățenite în Egipt în privința

nerespectării standardelor oficiale de batere impuse de autoritățile centrale, se poate observa că emisiunile de aur cairote au un titlu mai scăzut cu 15–20%. Din această cauză, nominalurile bătute la Cairo au o cotație mai mică pe piață comparativ cu cele similare emise la Constantinopol¹². Ar fi interesant de urmărit dacă evoluția sistemului monetar otoman își pune amprenta asupra circulației pieselor de aur în Țara Românească și Moldova. Din păcate, materialul numismatic insuficient valorificat ne împiedică de a trage concluzii definitive. Totuși, analizând compoziția tezaurului descoperit la Galați, singurul publicat până în prezent cu detalii, constatăm că marea majoritate a pieselor au fost emise la Constantinopol, 164 de exemplare, în timp ce din Egipt provin doar cinci exemplare. Atragem atenția asupra faptului că lotul de monede otomane din tezaurul de la Galați cuprinde piese de la Mahmud I (1), Mustafa al III-lea (1), Abdülhamid I (4), Selim al III-lea (29), Mustafa al IV-lea (7) și Mahmud al II-lea (128). Astfel, cele mai multe monede sunt de la începutul veacului al XIX-lea, când are loc deprecierea accentuată a nominalurilor din argint.

Analizând monedele din tezaurele de la Ștefănești, Galați și Mitoc se poate observa o mai bună difuziune a pieselor din categoria findik-ului în dauna celor din categoria zer-i mahbub-ului. Prin publicarea materialului numismatic existent în colecțiile românești vor fi probabil nuanțate noi aspecte ale circulației monedelor de aur în Țările Române la sfârșitul veacului al XVIII-lea și începutul secolului următor.

IMPERIUL OTOMAN

Selim al III-lea (1789–1807)

Islâmbol

çeyrek (1/4) findik

Av. Tuğra tip II.

Rv. (1) Duribe fi Islâmbol 1203.

1. AV ↑ 0,83 g; 15 mm. Perforată.

Pere 696, anul 1 = 7 IV 1789–20 IX 1789.

Ca mai sus, dar anul 16 = 22 IV 1803–11 IV 1804.

2. AV ↑ 0,74 g; 15 mm. Perforată.

Ca mai sus, dar anul 18 = 1 IV 1805–20 III 1806.

3. AV ↑ 0,82 g; 14,5 × 15 mm. Perforată. Cu tortiță.

çeyrek (1/4) zer-i mahbub

Av. Tuğra de tip II. Ornament floral în dreapta și două mici ornamente (cordiforme?) în stânga.

Rv. Azze nasrühü (7) duribe fi Islâmbol.

4. AV ↑ 0,57 g; 14 mm. Perforată.

Pere 699, anul 7 = 29 VII 1794–17 VII 1795.

Ca mai sus, dar anul 9 = 7 VII 1796–25 VI 1797.

5. AV ↑ 0,57 g; 14,5 mm. Perforată.

Ca mai sus, dar anul 13 = 25 V 1800–13 V 1801.

6. AV ↑ 0,57 g; 15 mm. Perforată.

Ca mai sus, dar anul 15 = 4 V 1802–22 IV 1803.

7. AV ↑ 0,57 g; 14 mm. Perforată.

Ca mai sus, dar anul 17 = 12 IV 1804–31 III 1805.

8. AV ↑ 0,57 g; 14,5 mm. Perforată.

Mısır

zer-i mahbub

Av. Tuğra de tip II. Azze nasrühü duribe fi Mısır sene 1203. În dreapta ornament.

Rv. Sultanül berreyni ve hakanül bahreyni essultan bin essultan. Deasupra lui bin: اس

9. AV ↑ 2,45 g; 20,5 × 21 mm. Perforată. Pere 702.

Mustafa al IV-lea (1807–1808)

Kostantiniye

findik

Av. Tuğra de tip I.

Rv. (1) Duribe fi Kostantiniye 1222.

10. AV ↑ 3,17 g; 19 mm. Perforată.

Pere 726, anul 1 = 29 V 1807–27 II 1808.

Av. Tuğra de tip II.

Rv. Ca mai sus.

11. AV ↑ 3,16 g; 18,5 × 19,5 mm. Perforată.

Pere 726, anul 1 = 29 V 1807–27 II 1808.

¹ S. Lachman, NCirc, 84, 1976, 3, p. 96-97.

² Idem, ANSMN, 19, 1974, p. 203, fig. 6, nr. 21.

³ Jem Sultan, *Coins of the Ottoman Empire and Turkish Republic*, Thousand Oaks, 1977, p. 294.

⁴ Gr. Foit, Suceava, 6-7 (1979-1980), 1980, p. 139-149.

⁵ Elena Isăcescu, Danubius, 4, 1970, p. 185-197; eadem, CreștCol, 6, oct.-dec. 1962, p. 334-338, unde este publicat cu mai multe detalii.

⁶ A.A. Nudelman, în *Numizmatičeskie issledovanija po istorii Jugo-Vostočnoj Evropy*, Chișinău, 1990, p. 258-259.

⁷ Jem Sultan, *op.cit.*, p. 293-294.

⁸ M.N. Popa, *La circulation monétaire et l'évolution des prix en Valachie (1774-1830)*, București, 1978, p. 86.

⁹ *Ibidem*, p. 90.

¹⁰ Ș. Pamuk, în *An Economic and Social History of the Ottoman Empire 1300-1900*, Cambridge, 1994, p. 968, tabelul A8.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*, nota 3.

MONNAIES OTTOMANES EN OR DE LA COLLECTION DU MUSÉE DÉPARTEMENTAL DE BUZĂU

RÉSUMÉ

Les auteurs publient 11 monnaies ottomanes en or appartenant aux collections du Musée Départemental de Buzău. Les pièces sont frappées à Kostantiniye (Islâmbol) et à Misir au temps de Selim III (9) et Mustafa IV (2).

EXPLICATION DES FIGURES

Pl. I. Monnaies ottomanes en or de la collection du Musée Départemental de Buzău.